

Nieuw kapitalisme etaleert duivels dilemma

In het huidige kapitalistische systeem bepalen aandeelhouders en zwerf- en durfkapitalisten steeds meer de toekomst van ondernemingen. Ook pensioenfondsen zijn niet vies van risicovolle beleggingen die hoge rendementen opleveren. Deze ontwikkelingen stellen nieuwe eisen aan het doen en laten van vakbeweging en OR'en. 'De mobiliteit van het nieuwe kapitalisme vraagt om een langetermijnstrategie waarbij werknemerskapitaal duurzaam kan worden ingezet', zegt Ewald Engelen, docent Financiële geografie aan de Universiteit van Amsterdam en onderzoeker naar internationale kapitaalstromen.

Door Loek Kusiak

1 Veranderingen in de economische orde van de afgelopen 25 jaar hebben hun weerslag gehad op de medezeggenschap. Welke veranderingen signaleert u?

'De oude tijd van kapitalisme en medezeggenschap was er één van veel stabiliteit. Beleggers investeerden trouw voor langere tijd in een onderneming. Ook werknemers toonden veel betrokkenheid bij hun bedrijf. Je wisselde niet snel van baan. De ondernemer zag dat zijn bedrijf dankzij de bedrijfs-specifieke kennis van werknemers beter kon renderen. De aandeelhouder spon daar ook garen bij. In dat klimaat was medezeggenschap – hoe beperkt ook – een instrument waar eerst en vooral de stabiliteit en winstgevendheid van de onderneming mee diend waren.'

2 Dat is onder druk komen te staan?

'Ja, want in fondsen als ABP en PGGM en bij andere beleggers zie je toemend ongeduld. De nadruk ligt nu op kortetermijnbeleggingen, op hoge rendementen. De instroom van pensioenkapitaal dreef in de jaren negentig de aandelenkoersen op naar ongekende hoogten. De nieuwste trend is de opkomst van de durf- en zwerfkapitalisten. Meer dan de helft van de aandelen van aan de Amsterdamse beurs genoteerde ondernemingen zijn in handen van buitenlandse ondernemingen. Tegelijk is de positie van de OR in de grote beursgenoteerde onderneming marginaler dan ooit. De aandeelhouder – als representant van het nieuwe kapitalisme – is koning. De vakbeweging is blijven steken in zijn rol als belangenbehartiger van de *insiders* van de

foto: René den Engelsen

Nederlandse arbeidsmarkt, terwijl OR'en worden bevolkt door oudere, witte mannen. Wie vertegenwoordigen zij eigenlijk?'

3 Voorzitter Van der Kolk van FNV Bondgenoten wil maatregelen tegen zwerfkapitalisten. Vindt u dat een goed idee?

'Nee, dat is dom en veel te simpel. Diezelfde investeerders verkrijgen nu hun kapitaal uit pensioenfondsen waar de vakbeweging juist zitting in neemt. Dat is een duivels dilemma. Wat aan de ene kant goed is voor jouw leden als ze straks met pensioen gaan, kan aan de andere kant slecht zijn voor hun werknemerschap omdat hun onderneming

gestript of gesplitst kan worden. Je moet dus nagaan waarom pensioenfondsen grenzen opzoeken en in zwerf- en durfkapitaal investeren. En dan zou het wel eens kunnen zijn dat hoge rendementen bijdragen aan lage premies en een beter besteedbaar inkomen van werknemers. Daar kun je moeilijk tegen zijn. Maar een dilemma blijft het.'

4 Moet de OR niet juist via de Raad van Commissarissen proberen investeringen te beïnvloeden en aandeelhouders in toom te houden?

'Ik zou het zeker doen, maar verwacht er weinig van. Tegenwoordig hebben aandeelportefeuilles een enorme omloopsnelheid. Daarbij zijn financiële markten zo complex geworden dat ook commissarissen niet meer snappen met wie ze in gesprek zijn. Alleen daar al loopt de wens om meer symmetrie tussen kapitaal en arbeid te creëren op stuk. En in pensioenfondsen is de dagelijkse leiding gedelegeerd aan directies, die beslissingen nemen waar vakbondsvertegenwoordigers achteraf nauwelijks meer kritische vraagtekens bij kunnen plaatsen. OR'en kunnen hun energie beter steken in personeelskwesties als loopbaanbeleid, arbo en betere arbeidsvoorwaarden voor mensen met contracten voor bepaalde duur.'

5 Wat zou de rol van de overheid kunnen zijn?

'De echte durfkapitalisten willen vooral kleine, beginnende ondernemingen groot maken. Daarom zou de overheid bijvoorbeeld kunnen nagaan hoe je pensioenfondsen stimuleert meer te investeren in beginnende ondernemingen. Duurzame initiatieven dus die werk en bedrijvigheid opleveren en ook goede pensioenen veiligstellen. Heel wat anders dus dan investeren in bedrijven die je naar de beurs brengt – of juist van de beurs weghaalt – uitsluitend om er rijker van te worden.'

Reageren? Mail naar or-informatie@kluwer.nl